

TÁRSULATI ÜGYEK

1951. tavaszi ülészakájában Társulatunk egy ünnepi ülést, 5 földtani és 4 őslénytani szakülést és 2 választmányi ülést tartott.

Ünnepi ülés:

1951. március 7-én a Szovjet-Magyar barátsági hónap alkalmából rendezett a Társulat ünnepi ülést. A bevezetőben VADÁSZ ELEMÉR elnök méltatta a Szovjet-Magyar barátság nagy jelentőségét a tudományos vonal különös kiemelésével. Utána a szovjet földtani, őslénytani és pedológiai kutatások általános, illetve magyar vonatkozásait ismertették az előadók egy-egy nagyobb munka példáján.

BOROS ISTVÁN az 1917. után a Szovjet birodalom gazdasági és társadalmi újjáépítésével kapcsolatban megindult és ma is folyó hatalmas őslénytani kutatómunka egy részéről számolt be. Ez a munka a Szovjetunióval határos területekre is kiterjedt, elsősorban a Mongol Népköztársaság területére. Itt 1946-ban JEFREMOV professzor, a Szovjet Tudományos Akadémia őslénytani intézetének tagja vezetett igen nagy eredményeket hozó expedíciót. JEFREMOV a Szovjet kormány által legmesszebbmenően támogatott expedícióval a Közép-Gobi terület déli részének hegyvonulatait kutatta át. Tizenegy olyan felső-kréta lelőhelyet tártak fel, amelyek *Dinosaurus* és teknősbéka állatvilága gazdagabb, mint a világ bármely pontján feltárt lelőhelyek, beleértve az amerikaiakat is. Gigantikus méretű ragadozó *Dinosaurusok* mellett hatalmas növényevő *Trachodonták*, krokodilusok, egész teknőspáncélok kerültek elő, kisebb *Dinosaurusok* maradványain kívül. Az alsóbb szintekben *dinosaurus-tojás*héjakat találtak, köztük eddig teljesen ismeretleneket is.

Az anyag preparálása, feldolgozása még folyamatban van és bár évtizedekig eltart, előreláthatólag nemcsak a krétakori hüllőkre vonatkozó ismereteinket fogja nagy mértékben bővíteni, hanem Belső-Ázsia földtani viszonyainak tisztázásához is nagy mértékben hozzájárul.

(Az előadás teljes szövegben a Természet és Technikában kerül sajtó alá.)

JANTSKY BÉLA a Kárpátok hegységstruktúrájáról számol be a legújabb szovjet irodalom alapján. Ismerteti a Kárpátokkal foglalkozó szovjet irodalmat, majd a Kárpátok hegységstruktúrájának felosztását: az Északi-Kárpátok, a Keleti-Kárpátok, a Déli-Kárpátok, az Erdélyi Szigethegység, az Erdélyi-medence és a Magyar Alföld egységeit.

Az előadás első részében az Északi szerkezeti egység kialakulását ismerteti, majd részletesebben foglalkozik a Keleti-Kárpátok szerkezeti egységével, annak kialakulásával és a kialakulásban az Orosz tábla szerepével. Rögzíti a geosinklinálisok és geoantiklinálisok változásait a perm-től a neogénig. Ehhez kapcsolja az Erdélyi-medence és Magyar Alföld kialakulásának magyarázatát is. Ezután a Déli-Kárpátok hegységstruktúrájának felosztását és egységeinek kialakulását tárgyalja. Végül az egész Kárpáti vonulat kialakulására vonatkozó adatokat közli, hangsúlyozza azokat, melyek az Alföldi peremhegységek, főleg a Dunántúlra vonatkozó eddigi ismereteinkkel állnak kapcsolatban.

BALLENEGGER RÓBERT a magyar talajkutatás szovjet kapcsolatairól beszél. Ezek a kapcsolatok közel félévszázados multra tekintenek vissza. Századunk elején csak az Állami Földtani Intézetben folyt rendszeres talajkutatás és térképezés. Ez a munka a porosz földtani intézet módszere szerint folyt, de nálunk semmiképpen sem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Az Alföld egészen különleges és a poroszországi viszonyoktól eltérő természeti viszonyai között ez az eljárás kezdettől fogva sikertelenségre volt ítélve. Agrogeológusaink figyelme tehát Orosz-

ország felé fordult, ahol DOKUCSAJEV a talajtani kutatásokat már a 70-es években új alapra fektette. Ez az alap a talajképződés módja. DOKUCSAJEV és tanítványai erre az alapra új tudományt építettek fel, a pedológiát. Ennek a tudománynak századunk elején Oroszországban más számos kiváló művelője volt. Külföldön azonban az orosz pedológia a nyelvi nehézségek miatt ismeretlen maradt mindaddig, míg a Földtani Intézet két geológusa, TREITZ Péter és TIMKÓ Imre 1907-ben és 1908-ban végzett tanulmányútjukon az orosz rendszert meg nem ismerték és annak helyességét belátva, nálunk alkalmazták. E tanulmányutakból született meg Budapesten a Talajkutató Nemzetközi Szövetségének eszméje, mely 1909-ben a Földtani Intézet 40. éves fennállásának alkalmával tartott értekezleten megvalósult. A budapesti konferencia ismertette meg a Nyugat talajkutatóival orosz kartársaik művét és ezáltal rendkívül termékenyítőleg hatottak a talajtannak, az egész Földre kiterjedő tudományos fejlődésére. A magyar talajkutatók mindmáig fenntartották kapcsolataikat a dokucsajevi iskolával, figyelemmel kísérték tanítását és alkalmazták azokat a hazai problémák megfejtésénél. Ma első feladatuknak tekintik, hogy tanulmányozzák és a hazai viszonyokra alkalmazzák a DOKUCSAJEV langeszű tanításából és megállapításaiból fakadt talajfejlődéstani szemléletet, amelyet a Szovjetunióban VILJAMSZ nagy átfogó elméletté teljesített ki. (Az előadás anyaga a szerző közeljövőben kiadásra kerülő, a magyar talajtan történetével foglalkozó munkában részletesen megtalálható.)

VADÁSZ Elemér: Geológusképzésünk a szovjet pedagógia mérlegén című előadása fejezi be az ünnepi ülést. A mélyenjáró előadást a Földtani Közlöny e számában közöljük. Arra a megállapításra jut, hogy az egyetemi reformmal kapcsolatban megvalósított geológusképzés általánosságban és részleteiben is a szovjet pedagógia irányelveit követi.

Földtani szakülések.

1951. január 17.

Tárgysorozat :

JANTSKY Béla: A Velencei-hegység a legújabb kutatások tükrében.
Kiss János: A szabadbattyáni Szárhegy ércgenetikai adatai.

JANTSKY előadásában ismerteti a Velencei-hegységben a fedőkőzet jellegét és gránit-hoz való viszonyát. Beszél a termikus és injekciós kontaktmetamorfózis kérdéséről. Főleg kvarc- és turmalin-injekciók találhatók ezen a területen. A gránit differenciációjának termékei az egyes gránitfajták, a porfir és aplit. Megvilágítja a differenciációs termékek egymáshozí viszonyát. Kifejti megfigyeléseit a gránit kvarcosodásával, pneumatolitos jelenségeivel, turmalinos, fluoritos és epidotos kifejlődéseivel kapcsolatban. Ismerteti az epitermális ércesedést a gránitban és a fluorit és barittelérek viszonyát az ércesedéshez. A kvarcosodás és ércesedés viszonyát, a kaolinodást, melyet újabb területen is felismert. Rátér a harmadidőszaki vulkánosság gránitra és mellékkőzetekre gyakorolt hatásaira. Gránit-zárványokat említ az andezitből. Új andezitlélhelyekről és fiatal harmadidőszaki abráziós jelenségekről számol be.

Az előadással kapcsolatban igen élénk és termékeny vita alakult ki. MAURITZ Béla a turmalinosodást a mellékkőzet B-tartalmának tulajdonítja, az előadó és saját előző álláspontjával szemben. HORUSITZKY Ferenc a gránit elkvarcosodását nem tartja szingenetikuskak a kvarctelélékkel. A telérek csapása ugyanis kárpáti és nem varisztikus irányt követ, tehát inkább fiatal magmatizmussal hozható kapcsolatba. FÖLDVÁRI A. érdekes adatokkal egészíti ki az előadást. A pátkai fluorit-telér volt az első, amelyet felszíni törmelékek alapján találtak. A fluorit feltárása során fedezték fel az ércet (galenit, szfalerit). Az újabb kutatások a mélység felé még komolyabb ércfeldúsulást találtak. Ez már akkor sejthető volt, de a bányászati nehézségek miatt a munka félbemaradt. A Velencei-hegység ércei általában hintett ércek, de itt megvan a telér, ami bányászatiilag igen előnyös. Éppen ezért ez a feltárás jobb helyzetben van, mint a falubattyáni. JANTSKY baritról és fluorit-ról kimutatott eredményei nagyon jelentősek. De kifogásolható az előadásban, hogy az egész nagy anyag minden adatát egy okra akarja visszavezetni. Nem

vesz tudomást a régóta tudott harmadkori vulkánosságról. A Meleghegy kvarcitja egészen más szövétü, mint a hegység keleti részén levő kvarcitok. Másrészt a kvarcitetelések, amint azt VENDL A. kinutatta, nem köthetők össze a keleti és nyugati részek között. A kvarcitosodást három fázisban kell elképzelni. Az alunitosodást is csak szulfatára-működés hozhatta létre. Ezen felül a turmalin kapcsolata a kvarccal és ércel nagyon is kérdéses, mert a fluorit ércel kapcsolatban mindig hidrotermális.

ERDÉLYI J. kiegészíti FÖLDVÁRI hozzászólását azzal, hogy az előadó a hegység keleti részén található alunitosodásról nem beszélt. Ez erős szulfátos feltörésekkel kapcsolatos, ami már független a gránittól és csak harmadkori vulkánosság következménye lehet. Szerinte a gránit kaolinosodása is a harmadkori vulkáni tevékenység CO_2 feltöréséből adódik. A lamprofiros telérek mibenlétét még nem látja tisztázottnak. A barit szerinte epitermás hidrotermális eredetű, ezt a csökkenő hőmérsékletet bizonyító három különböző kifejlődésű baritgeneráció erősíti meg. Fontosnak találja a plutónizmus korának megállapítását.

JANTSKY válaszol a hozzászólóknak: a turmalinosodással kapcsolatos kijelenté, hogy az mindig kvarcosodással kapcsolatos és határozott csapásirányokban mutatkozik, tehát nem származhat a mellékközetből, mert akkor mindenütt meg kellene lennie.

HORUSITZKY hozzászólásához annyit fűz, hogy tökéletesen egyeztethető kőzeteket talált a hegység nyugati és keleti részén, a Meleghegy és Templomhegy között pedig fokozatos átmenetet észlelt. A harmadkori vulkánosságot nem tagadja, de itt csak az új adatokat kívánta ismertetni. Az érc sajnos nem teléres, mint azt FÖLDVÁRI mondta, hanem hintett. Az intruzió korát a grafitpalák alapján jelölte karbónnak.

Az előadást követő vita során felmerült kérdések kivizsgálására folyó évi február hó 25-én a kérdéses területrészeket VADÁSZ ELEMÉR, SZÁDECZKY-KARDOSS ELEMÉR, VITÁLIS SÁNDOR, FÖLDVÁRI ALADÁR, KERTAI GYÖRGY, PANTÓ GÁBOR, KISS JÁNOS és JANTSKY BÉLA a helyszíni bejárással kivizsgálta.

A bizottság megtekintette a Velence—Nadap közötti út K-i oldalán található kvarcosodott gránit és kontakt-pala kibúvást. A gránit a Meleghegy kvarcosodott gránitjával azonos, tehát a gránit Székesfehérvártól húzódó kvarcosodása ide is áttérjed.

A Csúcsoshegy É-i oldalán található kaolinosodott gránit és aplit megtekintéséből kitűnt, hogy a gránit a Nadaptól K-re húzódó hegykúpokat is körülveszi. A harmadidőszaki vulkanizmussal kapcsolatos gejzirműködés ebben a gránitban tört fel és rakta le ásványi anyagát, elsősorban a kovasavat, amellyel az esetleg már korábban, a gránit intruzió után elkvarcosodott gránitot még inkább elkvarcosította és abban alunitosodást és bomlási folyamatot hozott létre.

Az Antónia-hegy K-i oldalán levő turmalinos kvarcinjekciós sávon a kvarcosodott gránit és a turmalinos kvarc injekciós pala érintkezést mutató darabok voltak, úgyhogy a kettő egymáshoz való viszonyának meghatározása még további kutatást igényel. Ez vonatkozik a kvarcosodott gránit és az alunitosodást előidéző hidrotermális folyamatok viszonyának felderítésére is. A Meleghegy kvarcosodott gránitja és a Templomhegy, továbbá a Csúcsoshegy alunitos kőzete között az átmenet mindkét helyen megvan.

A Pátka közelében levő Kőrakás-hegy fluoritbányászata közben 28 m mélységben talált összefüggő galenites ércesedést. Munkaszünet miatt nem lehetett megvizsgálni, a hányon talált darabokból komoly ércesedésre lehet következtetni. Az ércesedés Földvári Aladár ismertetése alapján a felszín alatt 12 m-re kezdődött és a mélységgel mind intenzívebb lett. Először csak behintés, majd mind nagyobb és nagyobb szemek-fészkek alakjában jelentkezett, míg végre a most nyitott mellékvágatban összefüggő galenites ércetést kaptak. A telér FÖLDVÁRI A. szerint asszimmetrikus, vagyis egy korábban kialakult és agyaggal kitöltött hasadék mentén tört fel. Az egyik érces darab üregében SZÁDECZKY-KARDOSS E. cinnabarit szemet talált, ami a képződmény keletkezésének hőfokára utal.

A Pákozdtól Ny-ra a Suhogó dűlőben ÉK—DNy irányban futó fluoritos kvarcteléken megfigyelhető volt a kvarcosodás mechanikai folyamata és a gránitnak kvarcshajszálerekkel átjárt volta. A kvarc mozgékonyágát valószínűleg a fluoros oldatok fokozták.

Innen tovább keletnek a Pákozdtól Ny-ra talált barit telérek előbukkanását tekintette meg a bizottság. Ez alkalommal a baritban a székesfehérvári és kőrakás-hegyi karbonát-kristály benyomatokkal egyező szabályos kristályüregeket talált (dolomit után), ami kétségtelen bizonyítéka az előadásban elhangzott azon meg-

állapításnak, hogy a pátkai érces fluoritos kvarc és a sukorói érces fluoritos baritos kvarc azonos eredetű, a gránit-intruziót követő hidrotermális folyamatok eredménye. Mindkettőt a székesfehérvári szőlőktől végig kísérhető kvarcosodás vezeti be, mindkettőt a kvarcosodással együtt jelenik meg. A karácsonyhegyi kőfejtőben a porfir biotitjának kioldása és eltűnése valószínűleg a kőzetet átjáró gőzök hatásának tudható be.

Mindezeknek a kérdéseknek további vizsgálata a nyár folyamán JANTSKY Béla részletes anyagvizsgálattal egybekötött feladata.

KISS JÁNOS előadásában a Szárhegy ércgenetikai adatairól beszél. A Szárhegyről kikerült szerves maradványok a paleozoos összlet korkérdéseire adnak közelebbi felvilágosítást. Az ércesedést illetően, a vizsgálatok kimutatták annak fiatal korát. Neogén utómagnás folyamat keretében jöhetett létre. Megvan a tektonikai összefüggés a pátkai ércesedéssel és a polgárdi aplitelőfordulással is. Hangsúlyozza, hogy a vizsgálatok még nincsenek véglegesen lezárva és újabb eredmények várhatók.

FÖLDEVÁRI A. hozzászólásában gratulál az előadónak. Csak kiegészíteni tudja az előadást. A területet régen ismeri és jobb feltárási körülmények között is látta. A paleozoos mészkőben nincsenek Fusulinák, tehát felső-karbon korú nem lehet. Talált egy visé-i szintbe tartozó ritka korallt és egy nagy Productus-fajt, melyet azonban eddig nem tudott meghatározni, irodalom híján. Mindenesetre keleti és nem nyugati típusnak látszik. Van még néhány más kőzet is, melyeket az előadó feltárási hiján nem láthatott.

ZSIVNY V. megemlíti, hogy másodlagos ásványokat is talált ezen a területen. EGYED L. ajánlja a galenit korának tömegspektrográffal való kormeghatározásának megkísérlését. FÖLDEVÁRI A. szerint ilyen vizsgálatok történtek negatív eredménnyel. Az ólom nem aktív. KOLOSVÁRY G. néhány, erről a területről kikerült karbonbéli korallfajt említ.

1951. február 21.

Tárgysorozat : TOKODY LÁSZLÓ: A vivianit translációja és redőződése.
ZSIVNY VIKTOR: Ásványtani adalékok.
LENGYEL ENDRE: A Dunazughegységi andezitek zárványai.
SZÓTS ENDRE: Eocén molluszkumok Gánt környékéről.

Bevezetőben SZÁDECZKY-KARDOSS Elemér elnök megemlékezik a küszöbönálló pártkongresszus jelentőségéről. Különösen kiemeli, hogy sok mindent várhatunk tőle hivatásunk, de legfőképpen a béke és a békés építés vonalán.

TOKODY László ismertet egy chiuzbaiai (kisbányai) vivianit kristályt, melyen párhuzamos eltolódási síkokkal jellemzett transláción kívül hajlítási alakváltozás is észlelhető igen magas indexű lap síkjában. Ezt a jelenséget eddig vivianittal kapcsolatban az irodalom nem említi.

Az előadással kapcsolatban SZÁDECZKY-KARDOSS E., VADÁSZ E. és ERDÉLYI J. tettek észrevételeket.

ZSIVNY VIKTOR ismerteti a Vysni-Medzevi (Felső-Meczenzéf) kuprit és Lucia-bányai vivianit előfordulását, a lesence-németfalui markazit kristálytani viszonyait és a falubattyáni bindheimtszerű ásvány vegyi összetételét és előfordulási viszonyát.

LENGYEL ENDRE beszámol a dunazughegységi andezitben talált zárványokra vonatkozó vizsgálatairól. Az előadás teljes szövege a Földtani Közöny ezen füzetében megtalálható. A sok újat tartalmazó előadáshoz fűződő élénk vitában részt vettek : HORUSITZKY F., SZENTPÉTERY Zs., GEDEON T., SZÁDECZKY E., VADÁSZ E. és megvilágították a zárványok jelentőségét az áttört mélyebb kéregrészek földtani megítélése szempontjából.

SZÓTS ENDRE: újabb nagyobbarányú gyűjtésekről számol be, melyeket Gánt környékén eszközölt a bauxit eocén fedőrétegeiben. Az eredmény mintegy 200 fajból álló molluszka-gastropoda fauna, főleg kistermetű fajok nagy számmal szerepelnek. Ezek a Párizsi-medence hasonló alakjaival rokonok, míg a nagyobb termetűek az északolaszországi és dalmáciai fajokkal azonosak. A kistermetű alakok közül 92 új fajnak bizonyult.

VADÁSZ E. hozzászólásában hangsúlyozza, hogy klasszikus, európaszerte ismert lelőhelyről van szó és mégis milyen sok újdonság került ki belőle. Az eddigi felfogással szemben, itt nem felső, hanem az alsó eocén van meg. VADÁSZ E. még a keletkezésre vonatkozóan tesz fel kérdést. Bizonyosnak mondja, hogy sekélyvízi képződmény, de mi hordta össze a faunát? SZŐRÉNYI E. szerint elegyestvízi keletkezésű, mert a sztenohalin alakok hiányoznak. SZÓTS E. korallokat is talált a faunában, tehát határozottan transzgresszív rétegsornak tartja. HORUSITZKY F. visszatér a korkérdésre: paleocén vagy annál fiatalabb? VADÁSZ E. válaszában kifejti, hogy Magyarországon nincs paleocén.

1951. március 21.

Tárgysorozat: PANTÓ GÁBOR: Az eruptívumok földtani helyzete Diósgyőr—Bükkszentkereszt között.

BALOGH KÁLMÁN: Hámor környékének földtani viszonyai.

SZALAI TIBOR: Adatok a Balaton-felvidék földtanához.

KERTAI GY. üdvözlí a Kossuth-díjasokat.

PANTÓ GÁBOR előadása a Földtani Közlöny ezen számában teljes szöveggel megtalálható. SZENTPÉTERY Zs. megállapítja, hogy sokat foglalkozott a terület közetivel és igen sokféleképpen találta azokat. Szerette volna, ha az előadó külön szól a diabáz és porfirít földtani szerepéről. Elismeréssel adózik PANTÓnak, aki a mészkő-zárványok szerepét tisztázta és figyelemreméltónak tartja az injekciókra vonatkozó megállapításait. MAURITZ B. kifejti, hogy sok kőzet makroszkóposan fel sem ismerhető, különösen a sok porfir és porfiroid fajta nem definiálható pontosan. Ezek elkülönítésére több elemzésre lesz szükség. A kormeghatározás is pontosabb lesz a Szinva-völgyben végzendő további vizsgálatok alapján. KERTAI GY. a vizsgálatok nagy jelentőségét ismeri el, gyakorlati szempontból az Alföld mélyében is mutatózó hasonló kőzetfajták azonosításával kapcsolatban.

BALOGH KÁLMÁN előadása ugyancsak teljes szövegben megtalálható a Földtani Közlöny ezen füzetében. SCHRÉTER Z. hozzászólásában üdvözlí az új eredményeket. Annakidején szerves maradványok hiányában tette a most középső triásznak bizonyult rétegösszletet alsó-triászba. A tektonikát az előadó nagyon leegyszerűsítette. SCHERF E. a lillafüredi tufa és dolomit kormeghatározó jelentőségére mutat rá. PÁVAI-VAJNA F. szerint Lillafürednél egy fiatal tektonikai vonalnak is kell lennie. A pikkelyes tektonikára vonatkozóan érdekes adatnak tartja, hogy a tardi fúrásban mélyebben kapták meg a ladini-mészkövet. BALOGH K. kiegészíti az előadást azzal, hogy dolomit nemcsak a déli szárnyban található és hogy a dolomitokat és tufákat begyűjtötte. A pikkelyek kétségkívül megvannak. Végül megköszöni SCHRÉTER szives segítségét vizsgálati során.

SZALAI TIBOR ismerteti előadását. A terület rétegtani viszonyaival kapcsolatban megemlíti, hogy fúrási adatok alapján Várpalotán a fillit és permi vörös homokkő új kibukkanását állapította meg. A Várpalotai triászban hét új szintet különböztet meg. Kvarc- és dolomitkavicsokról számol be, melyek a triász képződményeken 177—217 m magasságban települnek. Foglalkozik a Balaton-felvidék fejlődéstörténetével, a terület szerkezetével.

HORUSITZKY F. hozzászólásában kifejti, hogy a budai és bakonyi pikkely összekötése geomechanikailag nem képzelhető el. Véleménye szerint azonban az előadáshoz érdemben csak nyomatásban való megjelenése után lehet hozzászólni. BALOGH K. megkérdezi, hogy miért kapcsolható itt ki a kimmériai és larami mozgások között levő tektonizmus, amikor a Bükkhegységben kétségtelenül kimutatható? Összekapcsolható-e a bakonyi kifejlődés a Kárpátokéval, amikor Gömörben és a Bükkhegységben észak-alpi kifejlődést találunk?

JANESKY B. szerint a gránit mezozoos voltát bizonyító adat nincsen. A permi homokkőben és konglomerátumban a gránit és pala kavicsai megtalálhatók. A Mecsekhegységben a triász kontakt hatás nélkül van a gránit mellett. ERDÉLYI J. megkérdézi, mire alapítja az előadó a szóbanforgó andezitvulkánosság neogén voltát és a bazaltvulkánosságot megelőző kovasavas oldatok feltörését? A tektonikai tárgyalásból pedig a Móri-törésvonalat teljesen kihagyta az előadó. PÁVAI-VAJNA F. üdvözlő az előadót, mert tektonikai nagyvonalúságot lát benne. BENDEFFY L. a geodéziai mérések fiatal tektonikát bizonyító adatait említi. VADÁSZ E. csatlakozik HORUSITZKY F. véleményéhez, hogy érdemben csak a megjelenés után lehet az előadáshoz hozzájárulni, úgyszintén PÁVAI-VAJNA-éhoz, hogy szükség van nagyvonalú összesítésekre.

1951. április 11.

Tárgysorozat : SCHERF EMIL: A telkibányai ércbányászat fejlesztése.
SZÉKYNÉ FUX VILMA—HERRMANN MARGIT: Telkibánya környékének ércgenetikai adatai.
MIHÁLTZ ISTVÁN—UNGÁR TIBOR: Folyóvízi és szélfújta homokok megkülönböztetése fúrásmintákban.

Bevezetőben VADÁSZ ELEMÉR elnök röviden megemlékezik id. NOSZKY JENŐ haláláról és önzetlen, kötelességtudó munkásságáról. Felhívja a figyelmet a békeharc jelentőségére, amely most a békeívek aláírásában jut kifejezésre.

SCHERF EMIL beszámol az ősi telkibányai ércbányászat felélesztésével kapcsolatban a terület 10.000 méretű részletes bányaföldtani térképezéséről és a bányanyitás módozatairól és lehetőségeiről. Végül felhívja a figyelmet a kányahegyi trachyt feltűnően nagy K_2O -tartalmára. Az itteni K-mennyiség a magyar mezőgazdaság szükségleteit évezredekre képes lenne biztosítani.

SZÉKYNÉ FUX VILMA a külszíni és mikroszkópi vizsgálatok eredményeként a telkibányai kítőrések sorrendjének megfelelően a piroxénandezit-riolit-alkálitrachyt differenciációs közetsort állapítja meg. Az alkálitrachyt a mészkalkáli területen erős mediterrán beütést jelent és az arany-ezüst kvarctelérek is ehhez a kítőréshöz kapcsolódnak. A két előadáshoz együttesen történnek a hozzászólások. LIFFA AURÉL a földtani kutatásra vonatkozó történeti adatokkal egészíti ki az előadásokat.

MAURITZ B. hozzászólásában feltűnőnek találja az ortoklász jelenlétét a trachytban, holott alkata szerint szanidinnak kellene lenni. A K_2O feltűnő mennyiségét esetleg K-metaszomatózis magyarázhatná. VADÁSZ E. kiemeli az előadások nagy jelentőségét, rámutat a népi demokráciában lehetővé váló nagyszabású kutatási lehetőségekre és kívánatosnak tartja a terület vulkanológiai feldolgozását.

MIHÁLTZ ISTVÁN előadásában ismerteti az alföldi munkákkal kapcsolatos nehézségeket, ami legfőképpen a homokfajták gyors és exakt megkülönböztetésében mutatkozott. Ez a megkülönböztetés a pleisztocén és holocén klimaperiodusok felismerésénél igen fontos. Fényképészeti úton előállított 0.1 milliméteres hálózat és kézinagyító segítségével történő vizsgálati módszert ismertet, amely lehetővé teszi a szemcsenagyságok %-os eloszlásának és a koptatottsági foknak azonnali, gyors, exakt meghatározását.

VITÁLIS S. hozzászólásában kiemeli az alföldi finom képződményhatárok megállapításában igen fontos módszer jelentőségét. VADÁSZ E. még további, hasonló módszerek kidolgozását és ismertetését fontosnak tartja.

1951. május 2.

Tárgysorozat : ZSIVNY VIKTOR: Cerusszitok Rudabányáról.

ZSIVNY VIKTOR a rudabányai cerusszitokon új kristálytani formákat állapított meg.

PAPP F. felhívja a figyelmet arra, hogy a Földtani Társulat nemcsak tudományos, de tagjainak családias együttese is, ezért megemlékezik a kitűnő tudós és tanító MAURITZ BÉLA május 3-án levő 70. születésnapjáról. A szakülés résztvevői melegen üdvözlik a jelenlevő Mauritz Bélát ezen alkalomból.

Őslénytani Szakülések.

1951. január 30.

Tárgysorozat : SZÖRÉNYI ERZSÉBET : Echinida tanulmányok.
MOESSNÉ RÁSKY KLÁRA : Fosszilis Charophyták a Dunántúlról III.
KÖPEK GÁBOR : Dél-szlovákiai miocén korallok.

SZÖRÉNYI ERZSÉBET az Echinocorys-nem szerepével foglalkozik. Rámutat az Echinocorys fontos szerepére a kréta szintezésében. Ismertet néhány új alakot is, amelyek a sztratigráfiai adatok alapján már nem a krétában, hanem a harmadkorban éltek.

HORUSITZKY F. az Echinida tuskék generikus vagy specifikus meghatározhatóságának kérdéséhez szól hozzá. VADÁSZ E. a magyar szakkifejezések használatát ajánlja és hangsúlyozza annak szükségességét, hogy a magyar nevezéktant következetesen vigyük keresztül.

SZÖRÉNYI válaszában bejelenti, hogy túskehatározó táblázat összeállításával foglalkozik. Tapasztalatai szerint azonban a tuskéket csak nemre lehet meghatározni. Elektronmikroszkópos vizsgálatok talán faji különbségeket is kimutatnának.

HORUSITZKY gyakorlati szempontból is fontosnak tartja ezt a munkát, mivel a kőszéntelepek fekvőjében és fedőjében egyaránt gyakoriak a tuskék.

MOESSNÉ RÁSKY KLÁRA bemutatja a dunántúli barnakőszén és érckutató fúrásokból legújabbán előkerült *Carophytákat*. Ezek a maradványok részben a krétából, részben pedig az oligocénből származnak. Csak egy-két termés került elő fiatalabb rétegekből. Egyes fúrásokból nagyobb, másokból kisebb számú termések, illetőleg szártöredékek kerültek elő.

VADÁSZ E. hozzászólásában hangsúlyozza, hogy mennyire fontos az ilyen vizsgálatoknál, hogy a kutató pontosan meghatározott rétegsorrendet kapjon. KRETZOR M. a fejlődési sorok tisztázását tartja rendkívül fontosnak. SZÖRÉNYI E. a sima és díszített alakok közötti különbségek hőmérsékletkülönbségre való visszavezetésének gondolatát veti fel.

KÖPEK GÁBOR a dél-szlovákiai gyűjtésekből származó korallanyagnak mintegy 10 fajtát mutatja be. Köztük egy új fajt és alfajt ismertet. Röviden vázolja a lelőhelyek földtani viszonyait és összehasonlítja a határos hazai lelőhelyekkel, illetőleg a dél-szlovákiai faunát a magyar miocén korallfaunákkal.

HORUSITZKY F. hozzászólásában a mogyoródi korallokra hívja fel az előadó figyelmét.

1951. február 27.

Tárgysorozat : KISS KOCSIS IMBÉNÉ: Eocén korallok Felsőgalláról.
REMÉNYI K. ANDRÁS: A hazai ősmollusmaradványokat kísérő Mollusca faunák rétegtani értéke.
GAÁL ISTVÁN: Az Ursus Böckhi kora.

KISS KOCSIS IMRÉNÉ elmondja, hogy a begyűjtött anyag koralljai a felsőgallai eocénből eddig nem voltak ismeretesek. Az előfordulás korallzátanyokra enged következtetni. A fauna mediterrán jellegű, aránylag sok endemikus alakkal. Kora a középső eocén felső szintjében rögzíthető.

KOLOSVÁRY G. hangsúlyozza, hogy új gyűjtések mindig sok új adatot eredményeznek, amint azt az előadó munkája is igazolja. GAÁL I. örömeinek ad kifejezést, hogy a korallok tanulmányozása magyar viszonylatban ilyen szép eredmé-

nyekhez vezetett. TELEGDY ROTH K. hangsúlyozza, hogy a gyűjtéseknél mindig nagy figyelemmel kell lenni az életföldtani viszonyokra. A földtörténeti mult korallzátonyában nagy szerepet játszottak az algák is. KOPEK G. bejelenti, hogy a visegrádi miocén korallzátonyban négy különféle szintet sikerült kimutatnia.

REMÉNYI K. ANDRÁS a Kislángról előkerült ősemmlősfaunát kísérő Molluscákról számolt be. Végeredményben arra az eredményre jut, hogy a pliocén ősemmlősöket kísérő Moluscáknak nincsen elhatároló rétegtani jelentőségük.

KRETZOI M. hozzászólásában kifejti, hogy a rétegtani beosztás általában a puhatestűekre épül fel, de a legfiatalabb földtörténeti multban az emlősöknek van nagyobb jelentőségük. A két fauna összehangolása nagy nehézségekkel jár.

GAÁL ISTVÁN a Barót-Köpeczi medence ősemmlősmaradványait tárgyalja és kimutatja, hogy ez a fauna éppen az *Ursus böckhi* törzsfajlódási fokozata alapján a szarmatába helyezhető.

KRETZOI M. egyetért az előadóval abban, hogy a Mastodon arvernensis nem igazol kort és a Mollusca fauna sem korhatározó. A *Parailurus* azonban fiatalabbnak látszik az ajnácskőnél és szerinté az *Ursus böckhi* is a.-pleisztocénnek tekinthető. Erre utal a nagytermetű ló is. ANDREÁNSZKY G. megjegyzi, hogy a miocén-pliocén határon talált növénymaradványok nem elégségesek a kormeghatározáshoz. A *Liquidambrium* a helyéti emeletből ismeretes, de megvan a szarmatában is. A *Ficutiliaefolia* a pliocén előtt nem szerepelt, nálunk a pannónban ismeretes. GAÁL arra utal, hogy Rózsaszentmárton és a köpeczi lignitelfordulás egykorú. KRETZOI szerint vannak más pleisztocén lignittelemek is, példának egy olaszországi telepet említ.

1951. március 27.

Tárgysorozat : STRAUSZ LÁSZLÓ : Őslénytani adatok Kisbér és Tata környékéről.

KOLOSVÁRY GÁBOR: 1950. évi *Balanida*-gyűjtéseim eredményei.

STRAUSZ LÁSZLÓ több lelőhely pannóniai faunáját ismerteti, előtérbe helyezve a kormeghatározó jelentőségüket. A dolgozat egész terjedelmében a Földtani Közölny következő számában jelenik meg.

BOGSCH L. az eddig csak mélyfúrásokból ismert *Limnocardium abichi*, SZÖRÉNYI E. és CSEPREGHY B.-né a nomenklatura, VIGH GY. a faunarevizió szükségességének kérdéséhez szóltak hozzá.

KOLOSVÁRY GÁBOR *Balanida*-gyűjtéseiről számol be. Különösen kiemeli a Dédes-Dezsővölgyi lelőhelyet, ahol nagymennyiségű faunából 5 centiméteres, óriási példányok is kerültek elő. Végül kiértékeli a Balanidák rétegtani jelentőségét. VIGH GY. és VIGH G. geressei törpefaunákat említenek, CSEPREGHY B.-né mátraverébelyi nagyalakú példányokra hívja fel a figyelmet. SZÖRÉNYI E. a sztenohalin alakok sótartalomingadozással kapcsolatos természetváltozásának kérdéséhez szó hozzá.

1951. május 8.

Tárgysorozat : KOLOSVÁRY GÁBOR : Paleozoos-korall tanulmányok.

NOVÁK ERZSÉBET : A kiségedi oligocén-flóra fenýőféléi.

KOLOSVÁRY GÁBOR a Szárhegyi paleozoikumából legújabbán előkerült, korhatározó korallfaunát ismerteti. Ez a fauna eldöntötte a szárhegyi mészkőelfordulás oly soká vitás a.-karbon korát.

NOVÁK ERZSÉBET a hatalmas kiségedi oligocén flóra rendszeres feldolgozása során elvégzett, fenýőfélék feldolgozásáról ad számot. Néhány feltűnően hosszú túlevelet és tobozokat ismertet.

ANDREÁNSZKY G. és KRETZOI M. a fenyőfélék harmadkor elejétől meginduló területi differenciációjának, SZÖRÉNYI E. a flóra esetleges szállíttóságának kérdéséhez szolt hozzá. TELEGDI ROTH K. a rendszeres anyagfeldolgozó munka fontosságára hívta fel a figyelmet.

Választmányi ülések.

1951. március 21.

A társulat legégetőbb problémája a Földtani Közlöny kiadásának ügye. Ennek kérdéseit és lehetőségeit tárgyalja meg a választmányi ülés. Szóba kerül még a tagdíjak kérdése és a Közlöny előfizetésének módozatai. A Társulat bekapcsolódik a Népművelési Minisztérium »ismerd meg hazádat« mozgalomába és felelősül MEISEL JÁNOST jelöli ki. A Társulati előadások közül az általánosabb érdeklődésre számot tartó, nagyobb jelentőségű előadásokat az akadémiai földtani felolvasó üléseken fogják a jövőben bemutatni.

1951. május 2.

A választmány megállapítja a közgyűlés időpontját és háromtagú előkészítő bizottságot választ: MAJZON LÁSZLÓ, SZÖRÉNYI ERZSÉBET és SZTRÓKAY KÁLMÁN személyében. Szóba kerül a május hó folyamán rendezendő vándorgyűlés előkészítése és programja is.

A következőkben KERTAI GYÖRGY röviden beszámol romániai tapasztalatairól.